HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

איברא עליה קרמי משום שנאמר [1] ולך תהיה צדקה איבעיא להו מהו שיסדרו בבעל חוב מי גמר מיכה מיכה מערכין או לא ת"ש דשלח רבין באגרתי' דבר זה שאלתי לכל רבותי ולא אמרו לי דבר ברם כך היתה שאלה האומר הרי עלי מנה לבדק הבית מהו שיסדרו ר' יעקב משמיה א)דבר פדא ור' ירמיה משמיה דאילפא אמרי ק"ו מבעל חוב ומה ב"ח שמחזירין ב)אין מסדרין הקדש שאין מחזירין אינו דין שאין מסדרין ור' יוחנן אמר נדר בערכך כתיב מה ערכין מסדרין [א] אף הקדש מסדרין ואידך ההוא לנידון בכבודו הוא דאתא מה ערכין ג)[ב] נידון בכבודו [ג] אף הקדש נידון בכבודו ויסדרו בב"ח ק"ו מערכין ומה ערכין [ד] שאין מחזירין מסדרין בעל חוב שמחזירין אינו דין שמסדרין אמר קרא [2] ואם מך הוא מערכך הוא ולא ב"ח ואידך ד)[ה] האי עד שיהא במכותו מתחילתו ועד סופו ויחזירו בהקדש קל וחומר מב"ח ומה בעל חוב שאין מסדרין מחזירין הקדש שמסדרין אינו דין שמחזירין אמר קרא [1] ושכב בשלמתו וברכך יצא הקדש שאין צריך ברכה ולא והכתי' [3] ואכלת ושבעת וברכת וגו' אלא אמר קרא ולך תהיה צדקה מי שצריך צדקה יצא הקדש שאין צריך צדקה אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו דקאי בבית הקברות של עובדי כוכבים א"ל מהו שיסדרו בב"ח א"ל גמר מיכה מיכה מערכין גבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך גבי ב"ח כתיב [4] וכי ימוך אחיך

מנין

איברא. באמת: **עליה רמי.** שיהא לו לדקה שהכתוב הטיל עליו לעשות לו לדקה להלך לפניו: **מיכה מיכה.** גבי לוה ומלוה כתיב וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך ה) וגבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך ו): **דבר זה [שאלתי].** אם למדנו גזירה שוה דמיכה מיכה ולא אמרו לי דבר: **ברם כך היתה שאילה.** אבל כן נשאלה שאילה אחת בבית המדרש מינה יש ללמוד שאין מסדרין: **הרי עלי מנה לבדק הבית.** והשגת יד לא כתיב אלא בערכין ז) אבל שאר הקדשות אין נידונין בהשג יד ומה שיש לו גובין הימנו והמותר יגבו לאחר זמן אם יעשיר: **מהו שיסדרו לו.** כשבאין למשכנו: **שמחזירין.** שמלוה מלווה להשיב לו את העבוט: **אין מסדרין.** להשאיר לו כלום משבא למכור לאחר שלשים: **נדר בערכך.** כי יפליא נדר בערכך נפשות (ויקרא כז) הקיש נדרים לערכין: **ההוא לנידון בכבודו.** היקש נדר לערכין להכי אתא שאם אמר דמי לבי או ראשי או כבידי עלי נותן דמי כולו אבל אם אמר על אבר שאין הנשמה תלויה בו דמיו עלי שמין אותו כעבד הנמכר בשוק כמה הוא שוה ביד וכמה הוא שוה בלא יד להא מילתא איצטריך למיגמר נדר מערכין גבי ערכין כתיב (שם) ערכך נפשות אם אמר ערך אבר שהנשמה תלויה בו עלי נותן דמי כולו ואם אמר ערך ידי עלי לא אמר כלום שאין ערך כתוב אלא לנפש: **נידון בכבודו.** האבר נידון לפי כבודו שאם הנשמה תלויה בו נותן דמי כולו: **ויסדרו לב"ח.** גמרא קא פריך לה: **שמחזירין.** מיום אל יום את כלי הצריך לו: **אינו דין שמסדרין.** כשבא למכור לאחר שלשים יום ישאיר לו כדי חייו כגון מטה ומפץ והנך דאמר בערכין (דף כג:): **ואידך.** תנא קמא דמתני' דאמר מסדרין לבעל חוב דקתני אם מת אינו מחזיר ליורשיו הא לו מחזיר לעולם: **האי.** הוא דכתיב בערכין ח) דריש ליה עד שיהא במכותו מתחילתו ועד סופו שאם העריך עצמו עני והעשיר קודם שהעריכו כהן אינו נידון בהשגת יד אלא נותן ערך עשיר: **ויחזירו בהקדש.** העבוט עד שלשים יום:

ערות

הקדש שאין מחזירין אינו דין שאין מסדרין. וא"ת ערכין יוכיח שאין מחזירין ומסדרין ויש לומר דמה לערכין שהם קלים ואינן נוהגים אלא באדם ובבן ברית ולא בטומטום ואנדרוגינוס ופחות מבן חדש אבל הקדש חל על כל דבר: **ואידך ההוא לנדון בכבודו הוא דאתא.** וא"ת מ"מ נילף נמי בהיקישא דמסדרין ט) דאין היקש למחצה ואין לומר דהיקישא משמע דלא אתא אלא לנדון בכבודו דכתיב נדר בערכך נפשות דמשמע (א) דבר שהנפש תלוי בו אבל לדבר אחר לא הוקשו דהא בפרק שום היתומים (ערכין ד' כ.) אמרינן מנין שלא ישהא מרגלית לקלים פירוש אם אמר ערכי עלי ויש לו מרגלית שוה מנה ובמקום שעומדין אינה שוה אלא חמשים לפי שאין שם עשירים שיקנו אותה מנין שאין להעריכה אלא בנ' זוזים שנאמר (ב) והיה ערכך ביום ההוא כמו ששוה ביום ההוא ובפ' השיג יד (שם דף יח.) אמרינן אתא הקשת הקדש לערכין לנידון בכבודו ולמרגלית לקלים והכא (ג) חד מינייהו אלמא לכל מילי מקשינן ° וצריך לומר דסברא דק"ו מבטל הקישא כיון שנוכל להעמיד ההיקישא לדבר אחר י)כן משמע בפרק קמא דזבחים (דף י:) דקאמר תנן התם ר"ע אומר כל הדמים שנכנסו להיכל לכפר פסולים וחכ"א חטאת בלבד ר' אליעזר אומר אף האשם שנאמר כחטאת כאשם ופריך בשלמא רבי אליעזר כדאמר טעמא אלא רבנן מאי טעמייהו אמר רבא אשם שנכנס דמו לפנים פסול לא מבית אמרת מק"ו כו' אלמא ק"ו מבטל הקישא דכחטאת כאשם כיון דאיכא לאוקמא הקישא לדבר אחר והיא דס"פ כל הבשר (חולין דף קטו:) דגמרי בשר בחלב אסור באכילה בג"ש דקדש קדש מאנשי קודש תהיון לי וגו' ואיסור הנאה יליף מק"ו מערלה ואית דדריש בג"ש כ) לגמרי לאיסור אכילה ולהיתר הנאה לא דמי להכא אפילו יהא הקישא וק"ו כמו ג"ש וק"ו דאפילו מאן דיליף התם ק"ו מאי סבר הכא דאין הקישא למחצה דהתם ע"י ק"ו אין סותר ג"ש כלל משום דקרא דבשר בשדה טרפה דאיירי בבשר שילא חוץ למחיצתו איירי גם באיסורי הנאה כגון בשר קדשים שילא חוץ ממחיצתו שהוא בשריפה ומאן דלא יליף איסור הנאה בק"ו משום ג"ש היינו משום דאכילה והנאה חדא היא אבל הכא מודה דעבדינן ק"ו למסדרין כיון דמתוקם ההיקש למילתא אחריתי ול"ע דבהרבה מקומות בת"כ ובגמרא שרוצה לעשות ק"ו וסותר אותו ע"י היקש או ג"ש אם יש בכל מקום שלא נוכל להעמיד ההיקש או הג"ש לד"א וא"ת דאמרינן בערכין בפרק קמא (דף ד:) ראש חמור זה הקדש ראש עבד זה הקדש הוא והקדש שותפין בו ולא אמר דנידון בכבודו בערכין פריך לה ומשני כאן בקדשי מזבח כאן בקדשי בדק הבית דהכא מיירי בקדשי מזבח. ר"י:

מה ערכין נידון בכבודו. פי' בקונט' דדרשינן מנפשות וא"ת מה צריך קרא דמאי שנא מנזקין דאם קיטע ידו אומדין כמה הוא יפה בידו וכמה הוא יפה בלא יד וה"נ יש לנו לשום כמה הוא שוה באבר שהנשמה תלויה בו וכמה הוא שוה בלא ממנו דהיינו ערך כולו דאינו שוה כלום אם היה נוטל אותו אבר וי"ל דאמר בפרק האומר משקלי (ערכין דף יט:) דאין שמין בערכין אומד של נזקין אלא שמין אותו כאילו היתה ידו מוכתבת לרבו ראשון ולא כמו שנטלה לגמרי דאז מתגנה העבד ושוה הרבה פחות וה"נ אין שמין באבר שהנשמה תלויה בו אי לאו דכתיב נפשות: **מה ערכין שאין מחזירין מסדרין.** וא"ת כיון שמסדרין ומניחין לו שיעור המפורש במשנה א"כ מה חזרה שייך דהרי מניחין לו לגמרי כדי צרכו ומה יחזיר לו עוד ואור"ת דכשנוטל ממנו בתורת פרעון אז מסדרין אבל כשנוטל בתורת משכון דחייבי ערכין ממשכנין אותן אז אין מסדרין ושייך חזרה:

ואידך עד שיהא במכותו כו'. פירש בקונטרס דהיינו רבנן דמתני' ולפי' ר"ת דלקמן דרבנן דמתניתין מאי סברי דאין מסדרין נ"ל ואידך היינו הני דאיבעיא להו מהו שיסדרו בבעל חוב אי נמי ברייתא דתנא לעיל דמסדרין: **במכותו מתחילתו ועד סופו.** למעוטי עני והעשיר וחזר והעני דנותן ערך עשיר כרבי יהודה דבפרק השיג יד (שם דף יז:):

מהו שיסדרו בבעל חוב. ל) פסק ר"ת בספר הישר דאין מסדרין בבעל חוב דהא רשב"ג דמתני' מסיק לעיל דסבר דאין מסדרין בב"ח וקי"ל (ב"ק דף סט.) הלכה כרשב"ג במשנתנו היכא דלא פסק גמרא כמאן דפליג עליה ולא מצינו בכל אמוראים דשמעתא שום אמורא שסבר בהדיא שמסדרין ורבה בר אבוה דאמר ליה לאליהו מהו שיסדרו לבעל חוב וא"ל גמר מיכה מיכה מערכין נראה לר"ת דגרסינן מנין שמסדרין לבעל חוב כלומר מנליה למאן דאית ליה מסדרין וכן גריס בה"ג וכן נראה דאי כגי' הספרים דקבעי מהו שיסדרו לבעל חוב הוה ליה למימר מסדרין שהרי הטעם לא היה שואל אלא ודאי מנין גרס ולעולם אין מסדרין ס"ל ובפ' השיג יד (ערכין שם) דפליגי רבי יהודה ורבנן בעני והעשיר וחזר והעני דר' יהודה סבר נותן ערך עשיר ומפרש בגמרא דטעמא דרבי יהודה משום דכתיב ואם מך הוא עד שיהיה במכותו מתחילתו ועד סופו מכלל דרבנן דפליגי עליה דרשי הוא ולא בבעל חוב דדוקא בערכין מסדרין ולא בבעל חוב כדדריש לעיל ויחיד ורבים הלכה כרבים ויש לדחות דדרשינן הוא ולא אשתו כדדרשינן לעיל ועוד הביא ראיה דאמרי' בפ"ק דב"ק (דף יא: ושם ד"ה אפילו) מיניה ואפילו מן גלימא דעל כתפיה וכי תימא דהיינו שמפשיטין אותו גלימא דאלפא זוזא ויהבינן ליה גלימא אחרינא דחזיא ליה הא ליכא מידי דלא חזי ליה כרשב"ג דלעיל ועוד דפסיק רב אלפס בפרק שמנה שרצים (שבת דף קיא.) כר"ש דאמר כל ישראל בני מלכים ומיהו אמרינן התם דפסיק כר"ש ולא מטעמיה ורבנן דמתני' נמי מאי סברי דאין מסדרין

ומיירי

עין משפט נר מצוה

קמב א מיי' פ"ג מהל' ערכין הל' טו סמג עשין קלא:
קמג ב מיי' שם פ"ב הל' א:
קמד ג מיי' שם הל' ד:
קמה ד מיי' שם פ"ג הל' יד סמג שם:
קמו ה מיי' שם הל' ה:

תורה אור השלם

1 הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֲבוֹט כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרְכֶךָּ וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כד יג

2 וְאִם מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן: ויקרא כז ח

3 וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: דברים ח י

4 וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וָחַי עִמָּךְ: ויקרא כה לה

מסורת הש"ס

א) [ע' תוס' תמורה י. ד"ה איתמר], ב) נדרים סה:, ג) [ערכין ד: יח.], ד) [ערכין יז:] גי' רש"ל האי הוא וכו', ה) [ויקרא כה], ו) [שם כז], ז) [שם], ח) [ויקרא כז], ט) [נדרים ז.], י) [וכן משמע כנ"ל], כ) [שם קטו.], ל) עיין רש"א,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואידך ההוא וכו' דמשמע לדבר: (ב) בא"ד בנ' זוזים שנאמר ונתן את הערכך ביום: (ג) בא"ד חדא מינייהו נקט אלמא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואידך ההוא כו' וצ"ל דסברא דק"ו. עיין בכורות דף לג ע"א תוס' ד"ה וצ"ה: